

УДК 339.5:330.4

С. М. Гайденок,
к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0112-369X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.1.78

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

S. Haidenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship
and Business Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE UNDER MARTIAL LAW

Статтю присвячено аналітичній оцінці рівня розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах військового стану. Методологічною та інформаційною основою роботи є матеріали періодичних видань, Internet-ресурси, наукові праці, статистична інформація державної служби статистики України за 2020—2024 рр. Розглянуто основні наслідки введення умов військового стану в країні для формування перспектив розвитку зовнішньої торгівлі. У статті проведено статистичний аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності України за 2020—2024 рр., серед них: обсяг зовнішньої торгівлі товарами (експорт, імпорт, зовнішньоторговельний баланс, коефіцієнт покриття імпорту експортом, сальдо); сезонно скориговані щомісячні обсяги експорту та імпорту товарів; регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами; географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС; частка найбільших торговельних партнерів України з експорту та імпорту товарів. В ході виконання аналізу стану розвитку зовнішньої торгівлі визначено динаміку індексу сезонності коливань експорту та імпорту товарів.

The article is devoted to an analytical assessment of the level of development of Ukraine's foreign trade under martial law. The methodological and information basis of the work is materials from periodicals, Internet resources, scientific works, statistical information of the State Statistics Service of Ukraine for 2020—2024. The main consequences of the introduction of martial law in the country for the formation of prospects for the development of foreign trade are considered. The article conducts a statistical analysis of indicators of Ukraine's foreign economic activity for 2020—2024, including: the volume of foreign trade in goods (exports, imports, foreign trade balance, export-import coverage ratio, balance); seasonally adjusted monthly volumes of exports and imports of goods; regional volumes of foreign trade in goods; geographical structure of foreign trade in goods with EU countries; share of Ukraine's largest trading partners in exports and imports of goods. In the course of analyzing the state of development of foreign trade, the dynamics of the seasonality index of fluctuations in exports and imports of goods were determined. The features of the formation of regional volumes of foreign trade in goods in terms of regions of Ukraine and exports/imports are considered, the distribution of volumes of foreign trade in goods by geographical structure in 2020—2024 is characterized. Particular attention is paid to the dynamics of the share of Ukraine's largest trading partners in terms of exports and imports of goods in 2020—2024. The study of the dynamics of foreign trade volumes of Ukrainian exports and imports for 2020—2024 allowed us to identify not only the main problematic issues (the growth of the negative foreign trade balance), but also positive changes, which were reflected, first of all, in the increase in the volume of foreign trade turnover at the end of the period

under study. The analysis showed that Ukraine's main partners in the export and import of goods in 2020—2024 are China, Poland, Germany, Turkey, Spain and Italy. The negative dynamics of Ukraine's foreign trade volumes after the introduction of martial law in 2022 were emphasized and the prospects for the development of Ukraine's foreign trade potential were identified.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, сальдо зовнішньоторговельного балансу, торговельні партнери, географічна структура зовнішньої торгівлі, оцінка зовнішньої торгівлі.

Key words: foreign trade, export, import, foreign trade balance, trading partners, geographical structure of foreign trade, foreign trade assessment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах глобалізації світове господарство характеризується загостренням конкуренції та розвитком інтеграційних процесів, у яких міжнародна торгівля товарами та послугами є основною ланкою. Саме міжнародна торгівля товарами є життєво важливою частиною економічної системи країни та впливає на розвиток її господарського комплексу. Україна зараз перебуває на новому етапі політико-економічного розвитку, де ключовими чинниками успіху є принципово нові підходи, що засновані на ефективному використанні конкурентних переваг, природних ресурсів та виробничого потенціалу. Поряд з цим в умовах стрімкого розширення глобалізації регулювання зовнішньої торгівлі набуває дедалі більшої актуальності, що вимагає від держави впровадження системи заходів та методів, які є необхідними для забезпечення взаємодії національної економіки зі світовою. Відповідно питання, що пов'язані із зовнішньою торгівлею, які наразі негативно впливають на економічну ситуацію в Україні, потребують термінового вирішення, а включення України у якість рівноправного учасника світової економіки залишається однією з її першочергових цілей. Тому проведення детальної оцінки рівня розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах військового стану є досить актуальним завданням.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню різних аспектів зовнішньоекономічної діяльності, особливо зовнішньої торгівлі, приділяється значна увага в економічній літературі та аналітичних оглядах науковців. Так наукові дослідження стану міжнародної торгівлі України з провідними країнами світу в

умовах військового стану відображені в працях таких українських вчених, як: З.А. Атаманчук, Є.О. Приймак [1], М.М. Король, І.В. Куліковська, Ю.Ю. Нам'як [4], К.Ю. Редько, І.О. Ткаченко [8], Г.О. Шамборський [9] та ін. Практичні основи зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни та перспективи розвитку висвітлені в роботах А.І. Кашперська, О.В. Яцюк [3], М.Е. Матвеев, В.В. Лебедченко, Г.Г. Гайдай [6], поряд з цим актуальними залишаються дослідження аналітичної оцінки рівня розвитку зовнішньої торгівлі України під впливом воєнних дій, які недостатньо розглянуті в науковій літературі та потребують подальших розробок.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є проведення аналітичної оцінки зовнішньої торгівлі товарами, динаміки розвитку експортно-імпортних операцій України за 2020—2024 рр. на основі статистичних даних.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зовнішня торгівля є рушійним чинником економічного зростання та відігравала і продовжує відігравати значну роль в економічному розвитку країн. Так одним із пріоритетних напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності України є зміцнення взаємовигідних відносин з іншими країнами шляхом збільшення обсягів експорту. Відповідно оптимізація та прискорення зростання зовнішньоторговельного обороту, максимізація потенційних вигод від участі в міжнародному поділі праці, підвищення ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є ключовими завданнями для країни. Дослідження закономірностей та тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України, а також спонукаючих чинників, дозволяє визначити основні перспекти-

Таблиця 1. Динаміка обсягу зовнішньої торгівлі товарами за 2020—2024 рр., млн дол. США

Рік	Експорт товарів	Імпорт товарів	Зовнішньоторгівельний товарообіг	Коефіцієнт покриття імпорту експортом, %	Сальдо зовнішньої торгівлі
2020	49191,8	54336,1	103527,9	90,53	-5144,3
2021	68072,3	72843,1	140915,4	93,45	-4770,8
2022	44135,6	55295,7	99431,3	79,82	-11160,1
2023	37584,3	63763,5	101347,8	58,94	-26179,2
2024	41733,3	70770,6	112503,9	58,97	-29037,3

Джерело: розраховано автором за даними [7].

ви її подальшого розвитку. Аналізуючи обсяги експортно-імпортних операцій товарами в Україні за 2020—2024 рр., можна спостерігати як позитивні, так і негативні тенденції (табл. 1).

Згідно з даними табл. 1 можна відзначити, що до початку впровадження в країні військового стану український експорт товарів показував деяку позитивну динаміку, але з самого початку 2022 р. розпочалось скорочення його

обсягів. Так у цілому у досліджуваному періоді чітко простежується зменшення експорту товарів з 49191,8 млн дол. США у 2020 р. до 41733,3 млн дол. США у 2024 р., або на 15,16 %. Поряд з цим зазначимо, що динаміка обсягу імпорту товарів, навпаки, показує тенденцію до зростання з 54336,1 млн дол. США у 2020 р. до 70770,6 млн дол. США у 2024 р., тобто в цілому за 2020—2024 рр. обсяг імпорту товарів

Таблиця 2. Сезонно скориговані щомісячні обсяги експортно-імпортних операцій товарами в Україні за 2020—2024 рр., млн дол. США

Місяць	Рік						У середньому за місяць (2020-2024 рр.)	Is, %
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.			
Експорт								
Січень	4167,8	4422,3	6580,7	3315,8	3545,7	4406,46	109,96	
Лютий	4149,3	4787,8	6055,3	3665,4	3417,0	4414,96	110,17	
Березень	4088,8	4863,4	2642,3	3607,4	3358,2	3712,02	92,63	
Квітень	4154,5	5319,2	2800,5	3373,2	3730,1	3875,50	96,71	
Травень	3282,5	5638,8	2919,9	3353,0	3669,0	3772,64	94,14	
Червень	3600,1	5676,1	3326,6	3169,0	3494,2	3853,20	96,15	
Липень	3770,4	5961,3	3145,6	2789,1	3678,0	3868,88	96,54	
Серпень	4080,7	6147,8	3144,0	2759,8	3303,4	3887,14	97,00	
Вересень	4138,1	6259,5	3699,0	2781,3	3314,2	4038,42	100,77	
Жовтень	4279,0	6202,6	3559,1	2700,2	3480,9	4044,36	100,92	
Листопад	4400,7	6212,8	3458,3	2813,7	3461,6	4069,42	101,55	
Грудень	4526,4	6246,8	3372,1	3312,2	3273,7	4146,24	103,46	
Середньо-річний рівень	4053,19	5644,87	3725,28	3136,68	3477,17	4007,44	-	
Індекс сезонності (Is) річний	1,028	0,783	1,766	1,057	1,020	-	-	
Імпорт								
Січень	5007,3	5255,1	7364,4	5415,5	5613,7	5731,20	108,86	
Лютий	4690,8	5240,2	7005,7	5469,0	5407,7	5562,68	105,66	
Березень	4560,7	5659,1	1698,2	5316,8	5776,4	4602,24	87,42	
Квітень	3611,5	5694,8	2807,8	5372,4	6267,2	4750,74	90,24	
Травень	3596,1	5728,8	3884,6	5595,4	6084,5	4977,88	94,55	
Червень	4169,8	5769,3	4950,1	5205,3	5899,6	5198,82	98,75	
Липень	4317,1	6077,3	4581,9	5076,6	5656,5	5141,88	97,67	
Серпень	4581,2	6283,7	4269,4	5275,7	5882,6	5258,52	99,88	
Вересень	4448,0	6371,7	4448,6	5293,1	5909,5	5294,18	100,56	
Жовтень	4650,7	6441,0	4768,5	5224,0	5890,3	5394,90	102,48	
Листопад	5034,2	6907,2	4872,5	4957,1	5983,3	5550,86	105,44	
Грудень	5081,9	6762,7	5349,1	5596,5	5762,8	5710,60	108,47	
Середньо-річний рівень	4479,11	6015,91	4666,73	5316,45	5844,51	5264,54	-	
Індекс сезонності (Is) річний	1,118	0,873	1,578	1,019	0,960	-	-	

Джерело: розраховано автором за даними [7].

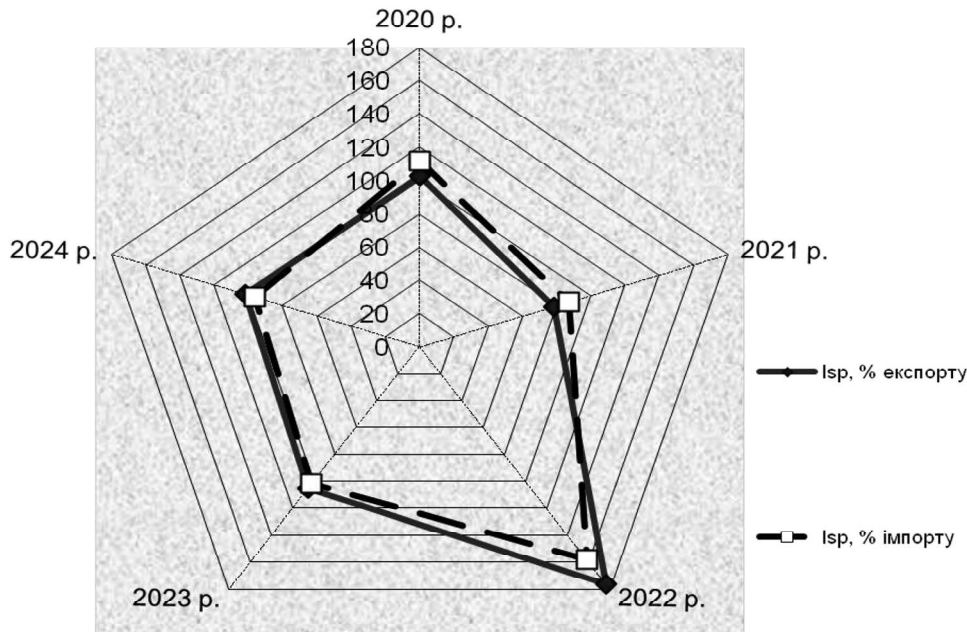

Рис. 1. Середньорічні коливання експорту та імпорту товарів у 2020–2024 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [7].

збільшився на 30,25 %. Крім того, на фоні перевищення обсягу імпорту товарів над експортом спостерігається збільшення величини негативного сальдо зовнішньої торгівлі: з -5144,3 млн дол. США у 2020 р. до -29037,3 млн дол. США у 2024 р., або на 23893,0 млн дол. США у аналізованому періоді. У результаті чого відбувається зменшення величини коефіцієнта покриття імпорту експортом з 90,53 % у 2020 р. до 58,97 % у 2024 р.

Для оцінки сезонних зрушень (коливань) зовнішньої торгівлі України товарами використавши дані державної служби статистики України [7] визначимо помісячні дані щодо експортно-імпортних операцій України за 2020–2024 рр. (табл. 2). Відмітимо, що представлений у табл. 2 показник індексу сезонності (I_s) визначають як відношення фактичного рівня часового ряду (y_t) до середньорічного рівня часового ряду (y_t).

На основі представлених розрахунків (дані табл. 2) видно, що найбільш суттєві сезонні коливання експорту товарів за 2020–2024 рр. спостерігаються у січні ($I_s=109,96$ %) та лютому ($I_s=110,17$ %), а найменші — у березні ($I_s=92,63$ %) та травні ($I_s=94,14$ %). Поряд з цим, обсяги імпорту товарів за 2020–2024 рр. показують зростання із березня ($I_s=87,42$ %) та досягли максимального значення у грудні ($I_s=108,47$ %).

Для порівняння середньорічних коливань в Україні експорту та імпорту товарів доцільно

відобразити графічне зображення середньорічного індексу сезонності (I_{sp}) у вигляді замкнутої радіальної діаграми (рис. 1).

Дані рис. 1 показують, що середньорічні коливання (зрушення) як експорту, так і імпорту в досліджуваному періоді є протилежно циклічними, з достатньо різкими спадами та підйомами.

Далі в межах аналітичної оцінки розвитку зовнішньої торгівлі товарами визначимо динаміку регіональних обсягів зовнішньої торгівлі товарами (за регіонами) України виходячи з даних табл. 3.

Аналізуючи дані, що представлені у табл. 3 відзначимо, що вони наведені без урахування тимчасово окупованих територій російською федерацією та частини територій, на яких ведуться бойові дії. Провівши аналіз динаміки обсягу зовнішньої торгівлі товарами України (у розрізі регіонів) можна зазначити, що повномасштабне вторгнення призвело до значного зменшення обсягу експорту зовнішньої торгівлі товарами. Так у 2022 р. порівняно з 2021 р. обсяг експорту товарів найбільше зменшився у м. Києві та у 15 регіонах України, лише по Одеській області спостерігається суттєве зростання експорту товарів (1697773,0 тис. дол. США в 2021 р. та 2400107,2 тис. дол. США у 2022 р., темп зростання показника — 141,37 %). Одночасно аналізуючи дані за 2020–2024 рр. можна стверджувати, що ряд регіонів показали най-

Таблиця 3. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами за 2020—2024 рр., тис. дол. США

Область	Експорт					Імпорт				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Вінницька	1377760,0	1309318,9	1600458,1	1720122,6	1962503,1	554508,1	699069,1	622797,4	900457,8	856004,1
Волинська	642901,2	832547,2	1065676,8	1079995,0	1172189,3	1315698,3	1814372,2	2034204,5	2579569,6	2320635,8
Дніпропетровська	7591621,9	12163791,9	6250833,1	4702371,6	5979102,1	4634191,3	5872329,9	3951611,1	4423926,5	5449725,6
Донецька	3935012,3	7037552,7	284183,4	199439,1	76833,2	1445841,8	1892062,6	139074,5	60080,9	84669,8
Житомирська	681049,3	771525,7	718098,4	700104,3	770027,0	527356,2	689129,7	1206028,9	1428274,8	1401851,3
Закарпатська	1349544,5	1684845,9	1970395,6	1640311,5	1446303,5	1253371,3	1696864,0	1645411,8	1391329,4	1620572,1
Запорізька	2923400,3	4740997,0	2808659,0	1456868,8	1679878,1	1221278,5	2046728,0	1195427,4	830481,7	824325,0
Івано-Франківська	757650,5	1165242,9	684521,4	649430,3	618776,3	639291,3	995715,0	597967,8	555388,1	594841,8
Київська	1967742,9	2550544,2	2095732,2	1900415,3	1943371,6	4178359,9	5593420,1	3621107,6	4557522,8	5348633,7
Кіровоградська	912658,7	1021478,6	873195,7	814765,6	817779,7	232760,4	292310,3	249495,9	260234,9	244901,1
Луганська	129599,2	167895,9	8704,4	368,1	26,3	212257,3	264150,1	12309,6	2145,4	1322,5
Львівська	2322937,5	2932483,9	3024849,5	2750055,8	2711819,5	3443377,1	4755331,2	5387542,9	5791252,4	5837213,1
Миколаївська	2248609,4	3457061,5	1642889,1	1008520,3	880302,3	789864,3	1194023,0	733533,1	544977,3	510278,3
Одеська	1360392,3	1697773,0	2400107,2	1812199,5	1854764,5	2183765,4	2311066,0	2132470,5	2356284,0	2792329,9
Полтавська	2317275,7	3189526,7	1867032,3	1446745,1	1911493,8	1172474,5	1879788,2	1201463,6	925285,9	1039234,6
Рівненська	469433,9	703946,6	744171,7	656338,6	593181,3	383000,9	576973,2	550888,4	749909,5	715069,9
Сумська	974367,0	1060854,0	723665,8	714757,8	809170,1	836050,2	857386,9	582527,6	534173,2	615382,3
Тернопільська	448146,1	678878,0	780415,8	742289,1	849979,2	405979,9	530318,9	518880,4	666918,8	616887,8
Харківська	1471159,5	1801286,0	879683,0	778078,8	697907,1	1797256,4	2401288,9	1252880,9	1545272,8	1804474,4
Херсонська	280667,8	412773,0	56990,5	21563,7	16489,5	327013,7	267136,5	36828,3	20369,5	48296,2
Хмельницька	663414,6	918137,8	780197,1	785848,6	975871,4	507284,2	628633,1	707518,6	658851,4	748315,0
Черкаська	810696,9	884081,5	1293904,7	1232552,5	1280364,1	679489,8	1053856,8	606978,6	659515,9	692390,4
Чернівецька	168433,2	207308,8	286552,6	210231,9	188126,3	170895,4	194529,3	486284,2	506365,7	525980,6
Чернігівська	890843,9	1189687,6	717457,0	916773,9	1001313,1	342040,3	483515,1	300404,2	279517,5	342215,5
м. Київ	12427560,4	15331047,6	10463689,1	9585314,1	11409327,6	23929025,9	31038987,9	22003545,5	28128545,5	33293689,6
Всього	49191824,5	68072328,8	44135592,5	37584289	41733285,6	54336136,7	72843126,6	55295748,4	63763482,6	70770582,4

Джерело: складено автором за даними [7].

Таблиця 4. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС за 2020-2024 рр., тис. дол. США

Країни ЄС	Експорт					Імпорт				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Австрія	579988,3	915155,5	822123,8	634953,0	626919,3	559737,2	860067,0	515327,2	537836,8	624988,9
Бельгія	560930,3	659034,3	466655,8	377897,2	854415,4	526390,3	752305,6	539903,6	663365,9	674233,5
Болгарія	511502,7	835270,9	1426085,3	908000,9	1133589,7	289909,3	542297,9	2082697,5	2219178,4	2360146,6
Греція	178809,9	212785,1	184088,0	258332,3	409160,1	317007,7	495622,7	756111,3	1374131,0	2067067,2
Данія	216888,6	285816,4	231282,7	240843,7	211556,2	220915,4	305260,6	240279,7	250827,4	273034,6
Естонія	109748,0	168628,9	125388,6	97315,8	75547,2	177570,2	169808,0	95724,6	128327,0	122149,6
Ірландія	94365,8	97882,3	44857,2	14891,7	61235,4	209304,8	231456,2	147174,3	195967,2	245783,8
Іспанія	1250213,7	1677241,7	1572287,4	2010379,6	2863457,0	735137,4	975882,5	702406,6	887585,5	853636,7
Італія	1928906,3	3469269,2	1647263,5	1562517,4	1935708,3	2128733,9	2675493,0	1801382,3	2280220,0	2576192,0
Кіпр	31820,8	47441,0	54816,3	107881,2	139753,3	19005,6	38039,1	14580,6	47836,9	80641,8
Латвія	229426,4	288575,1	296986,1	336000,9	303874,4	158959,8	210303,4	235932,3	280035,6	196983,9
Литва	431448,5	576917,6	662057,0	652822,6	594741,3	813405,6	1290895,4	1323125,1	1305983,1	1194423,9
Люксембург	17423,1	15743,2	9156,3	3412,6	5087,2	17117,1	20285,6	10986,1	13490,0	14691,9
Мальта	8851,6	30209,6	9746,7	70116,0	55195,9	14056,2	116047,5	8127,0	7866,5	11420,5
Нідерланди	1802205,9	2262530,2	1540793,8	1527275,5	1990368,4	750840,0	1012585,8	1091330,1	1037109,1	916701,2
Німеччина	2071739,4	2866373,4	2264663,3	2411417,9	2840755,5	5339677,7	6284374,9	4563010,8	5076759,6	5386241,9
Польща	3272683,1	5227413,1	6653025,2	5072099,3	4708912,1	4140911,8	4962500,1	5491364,7	6589786,8	6990086,3
Португалія	233971,3	341202,1	135742,3	225589,0	235855,7	68191,1	88770,4	60832,3	70216,0	81320,8
Румунія	1080954,2	1543445,3	3855843,7	3863042,9	1760765,5	682434,6	796433,7	1503239,7	1655077,8	1710843,4
Словаччина	446759,5	999275,1	1506793,2	1102918,9	942632,1	1143401,5	923213,6	988707,9	1677534,2	2001061,6
Словенія	40280,9	75524,5	58961,0	64990,7	63953,7	253442,4	287793,7	248096,3	241990,9	264968,6
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	666851,9	-	-	-	-	734243,8	-	-	-	-
Угорщина	1263810,4	1622073,1	2270884,0	1382512,4	1152101,4	1399536,4	1571028,5	1022339,2	1387230,3	1620572,5
Фінляндія	54540,1	110813,2	61652,8	45083,0	46054,3	249228,5	306066,4	239228,8	283928,6	241040,2
Франція	592395,2	896493,5	586018,0	541348,7	737759,1	1467709,5	1764887,6	1232732,4	1760903,1	1621029,5
Хорватія	29593,1	45742,3	73482,5	87438,1	65119,2	52845,2	67379,3	67885,7	82451,2	112576,2
Чехія	826278,3	1414558,4	1252009,6	1034867,6	919792,5	961721,3	1480804,9	1464785,4	1790876,7	2476501,0
Швеція	72522,5	107554,5	78044,9	81938,6	95500,2	428096,8	724637,9	514843,4	794554,3	994660,3
Всього	18604909,9	26792969,3	27890709,3	24715887,3	24829810,2	23859713,0	28954281,2	26962397,1	32641399,4	35713318,0

Джерело: складено автором за даними [7].

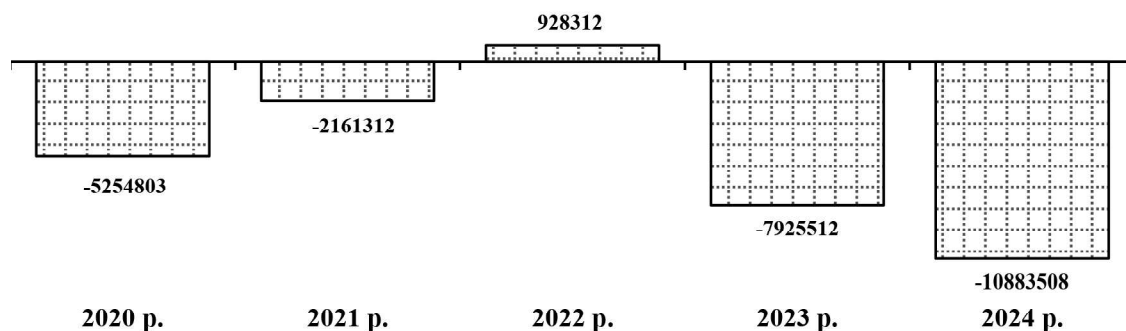

Рис. 2. Сальдо зовнішньоторговельної діяльності України з країнами ЄС у 2020—2024 рр., тис. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [7].

більший спад обсягу експорту товарів у 2024 р. порівняно з 2020 р.: Донецький, Дніпропетровський, Запорізький, Івано-Франківський, Київський, Кіровоградський, Луганський, Миколаївський, Полтавський, Сумський, Харківський та м. Київ тощо.

Розглянувши динаміку обсягу імпорту товарів в цілому за регіонами України встановлено, що в 2020—2024 рр. даний показник збільшився на 30,24 % і становить у 2024 р. 70770582,4 тис. дол. США. Поряд з цим відмітимо, що у 2022 р. чітко простежується тенденція до збільшення обсягу імпорту товарів (у ряді областей України) порівняно з довоєнним 2021 р.: Волинська (з 1814372,2 тис. дол. США у 2021 р. до 2034204,5 тис. дол. США в 2022 р., темп зростання — 112,1 %), Житомирська (з 689129,7 тис. дол. США у 2021 р. до 1206028,9 тис. дол. США у 2022 р., темп зростання — 175,0 %), Львівська (з 4755331,2 тис. дол. США у 2021 р. до 5387542,9 тис. дол. США у 2022 р., темп зростання — 113,29 %), Хмельницька (з 628633,1 тис. дол. США у 2021 р. до 707518,6 тис. дол. США у 2022 р., темп зростання — 112,55 %), Чернівецька (з 194529,3 тис. дол. США у 2021 р. до 486284,2 тис. дол. США у 2022 р., темп зростання — 249,98 %).

Далі визначимо географічну структуру зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС за 2022—2024 рр. виходячи з даних табл. 4.

Виходячи з даних табл. 4 видно, що обсяг експорту в країни ЄС у 2020—2024 рр. збільшився на 33,46 % або на 6224900,3 тис. дол. США. Одночасно відмітимо, що обсяг експорту в країни ЄС у 2022 р. суттєво збільшився порівняно з довоєнним 2021 р. на 1097740,0 тис. дол. США або на 4,10 %. Поряд з цим, у 2020—2024 рр. обсяг експорту в країни ЄС найбільше збільшився у Болгарію (з 511502,7 тис. дол. США у 2020 р. до 1133589,7 тис. дол. США в 2024 р., темп зростання — 221,62 %), Грецію (з 178809,9 тис. дол. США у 2020 р. до 409160,1 тис. дол. США в

2024 р., темп зростання — 228,82 %), Іспанію (з 1250213,7 тис. дол. США у 2020 р. до 2863457,0 тис. дол. США в 2024 р. Аналізуючи динаміку обсягу імпорту товарів з країн ЄС відмітимо, що дана величина у 2020—2024 рр. збільшилась з 23859713,0 тис. дол. США у 2020 р. до 35713318,0 тис. дол. США в 2024 р., або на 49,68 %. При цьому в аналізованому періоді найбільший темп зростання обсягу імпорту з країн ЄС характерний для Болгарії (814,09 % у 2024 р. порівняно з 2020 р.), Греції (652,05 % у 2024 р. порівняно з 2020 р.), Кіпру (424,30 % у 2024 р. порівняно з 2020 р.), Чехії (257,51 % у 2024 р. порівняно з 2020 р.), Румунії (250,70 % у 2024 р. порівняно з 2020 р.). Одночасно зауважимо, що головним результативним показником зовнішньої торгівлі є позитивне сальдо торгівельного балансу. Наглядно динаміку сальдо зовнішньоторговельної діяльності України з країнами ЄС представлено на рис. 2.

На основі даних рис. 2 відмітимо, що протягом 2020—2024 рр. Україна збільшила величину негативного сальдо зовнішньоторговельного балансу з країнами ЄС з -5254803,0 тис. дол. США у 2020 р. до -10883508,0 тис. дол. США у 2024 р. Лише у 2022 р. Україна завершила рік з додатковим сальдо торговельного балансу з країнами ЄС, його величина становила 928312,0 тис. дол. США. В цілому зазначені факти можна сприймати як негативні тенденції в українській зовнішній торгівлі.

Далі досліджуючи обсяги зовнішньої торгівлі важливо відокремити головних партнерів України з експорту та імпорту товарами (таблиця 5).

Згідно з даними табл. 5 найбільшими торгівельними партнерами України з експорту товарів у 2020—2024 рр. були Китай, Польща, Румунія, Іспанія, Німеччина, Туреччина. Поряд з цим відмітимо, що частка Польщі в українському експорті товарів зросла з 6,6 % у 2020 р.

Таблиця 5. Динаміка частки ТОП-10 торгівельних партнерів України з експорту та імпорту товарів за 2020—2024 рр.

Місце країни	Країни та їх частка в українському експорті-імпорті товарів				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Експорт					
1	Китай (14,4 %)	Китай (11,8 %)	Польща (15,1 %)	Польща (13,5%)	Польща (11,3%)
2	Польща (6,6 %)	Польща (7,7 %)	Румунія (8,7 %)	Румунія (10,3%)	Іспанія (6,9 %)
3	РФ (5,5 %)	Туреччина (6,1 %)	Туреччина (6,7 %)	Німеччина (6,4 %)	Німеччина (6,8 %)
4	Туреччина (4,9%)	Італія (5,1 %)	Китай (5,6 %)	Китай (6,4 %)	Китай (5,7 %)
5	Німеччина (4,2 %)	РФ (5,0 %)	Угорщина (5,1 %)	Туреччина (6,3 %)	Туреччина (5,3 %)
6	Індія (4,0 %)	Німеччина (4,2 %)	Німеччина (5,1 %)	Іспанія (5,3 %)	Нідерланди (4,8 %)
7	Італія (3,9 %)	Індія (3,7 %)	Італія (3,7 %)	Італія (4,2 %)	Італія (4,6 %)
8	Нідерланди (3,7 %)	Нідерланди (3,3 %)	Іспанія (3,6 %)	Нідерланди (4,1 %)	Румунія (4,2 %)
9	Єгипет (3,3 %)	Єгипет (2,9 %)	Нідерланди (3,5 %)	Угорщина (3,7 %)	Єгипет (3,9 %)
10	Білорусь (2,7 %)	Іспанія (2,5 %)	Словаччина (3,4 %)	Словаччина (2,9 %)	Угорщина (2,8 %)
Імпорт					
1	Китай (15,3 %)	Китай (15,1 %)	Китай (15,7 %)	Китай (16,4 %)	Китай (20,3 %)
2	Німеччина (9,8 %)	Німеччина (8,6 %)	Польща (9,9 %)	Польща (10,3 %)	Польща (9,9 %)
3	РФ (8,3 %)	РФ (8,3 %)	Німеччина (8,2 %)	Німеччина (8,0 %)	Німеччина (7,6 %)
4	Польща (7,6 %)	Польща (6,8 %)	Туреччина (6,1 %)	Туреччина (7,4 %)	Туреччина (6,0 %)
5	США (5,6 %)	Білорусь (6,6 %)	США (3,9 %)	США (4,5 %)	США (4,9 %)
6	Білорусь (5,3 %)	США (4,6 %)	Білорусь (3,8 %)	Італія (3,6 %)	Італія (3,6 %)
7	Туреччина (4,4 %)	Туреччина (4,5 %)	Італія (3,2 %)	Білорусь (3,5 %)	Чехія (3,5 %)
8	Італія (3,9 %)	Італія (3,7 %)	Індія (3,0 %)	Індія (3,0 %)	Болгарія (3,3 %)
9	Франція (2,7 %)	Швейцарія (3,4%)	РФ (2,8 %)	Чехія (2,8 %)	Греція (2,9 %)
10	Угорщина (2,6 %)	Франція (2,4 %)	Румунія (2,7 %)	Франція (2,7 %)	Словаччина (2,8 %)

Джерело: розраховано автором на основі [7].

до 11,3 % у 2024 р., відповідно саме Польща є найбільшим торгівельним партнером України за експортом товарів у досліджуваному періоді.

Одночасно, у 2020—2024 рр. лідерами з імпорту товарів серед найбільших торгівельних партнерів України були Китай, Польща, Німеччина, Туреччина, США, Італія. При цьому, частка Китаю та Польщі в українському імпорті товарів є найбільш значною. Так імпорт товарів з Китаю збільшився з 8318436,1 тис. дол. США у 2020 р. до 14369973,1 тис. дол. США в 2024 р. (+ 6051537 тис. дол. США), або на 72,75 %. Сальдо торгівлі з Китаєм на кінець 2024 р. є від'ємним у сумі 11976135,4 тис. дол. США та погіршилося на 10757647,4 тис. дол. США порівняно з показниками 2020 року. Крім того, відмітимо суттєве зростання імпорту товарів з Польщі (з 4140911,8 тис. дол. США у 2020 р. до 6990086,3 тис. дол. США в 2024 р. (+ 2849174,5 тис. дол. США), або на 68,80 %. Сальдо торгівлі з Польщею на кінець 2024 р. є від'ємним у сумі 2281174,2 тис. дол. США та погіршилося на

1412945,5 тис. дол. США порівняно з показниками 2020 р.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати дослідження вказують на те, що результати повномасштабного вторгнення мають руйнівний вплив на географічну структуру та динаміку обсягу зовнішньої торгівлі України, враховуючи збільшення величини негативного сальдо торговельного балансу, що в недалекій перспективі може привести до накопичення зовнішнього боргу та фінансової залежності від інших країн. Відповідні тенденції, що виникають у зовнішньоекономічних відносинах України, наразі становлять реальну загрозу для національного виробництва, яке вже серйозно страждає від конкуренції з багатьма імпортними товарами. Отже, потрібен продуманий підхід у визначенні пріоритетів зовнішньоекономічної політики України та виборі відповідних засобів політики, які б захистили від краху низку українських галузей промисловості, особливо наукоємних.

Література:

1. Атаманчук З.А., Приймак Є.О. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС на сучасному етапі. Бізнес Інформ. 2025. № 2. С. 39—46.

2. Барчук К.В., Оришко Д.О., Атаманчук З.А. Торговельно-економічне співробітництво України та Польщі. Галицький економічний вісник. 2024. Т. 90. № 5. С. 201—209.

3. Кашперська А.І., Яцюк О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: сучасні виклики та перспективи розвитку. Бізнес Інформ. 2024. № 5. С. 32—42.

4. Король М.М., Куліковська І.В., Нам'як Ю.Ю. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі провідних країн світу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2024. Випуск 52. С. 109—113.

5. Лупак Р.Л., Микитин О.З. Інструментарій зміцнення зовнішньоторговельної безпеки регіонів України в умовах війни. Бізнес Інформ. 2025. № 3. С. 192—198.

6. Матвеев М.Е., Лебедченко В.В., Гайдай Г.Г. Регулювання ЗЕД в умовах війни. Наукові перспективи. 2022. № 5. С. 232—245.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Редько К.Ю., Ткаченко І.О. Аналіз стану міжнародної торгівлі України в умовах повномасштабного вторгнення. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2022. № 2. С. 215—222.

9. Шамборовський Г.О. Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України. Агросвіт. 2024. № 9. С. 28—35.

References:

1. Atamanchuk, Z.A., and Pryimak, E.O. (2025), "Foreign trade of Ukraine with EU countries at the present stage", Business Inform, vol. 2, pp. 39—46.

2. Barchuk, K.V., and Oryshko, D.O. (2024), "Trade and economic cooperation of Ukraine and Poland", Galician Economic Bulletin, vol. 5 (90), pp. 201—209.

3. Kashperska, A.I., and Yatsyuk, O.V. (2024), "Foreign economic activity of enterprises: modern challenges and prospects for development", Business Inform, vol. 5, pp. 32—42.

4. Korol, M.M., Kulikovska, I.V., and Nam'yak Y.Yu. (2024), "Analysis of the current state of foreign trade of the leading countries of the world", Scientific Bulletin of Uzhgorod National University, vol. 52, pp. 109—113.

5. Lupak, R.L., and Mykytyn, O.Z. (2025), "Toolkit for strengthening foreign trade security

of regions of Ukraine in wartime", Business Inform, vol. 3, pp. 192—198.

6. Matveyev, M.E., Lebedchenko, V.V., and Gaidai, G.G. (2022), "Regulation of foreign economic activity in wartime", Scientific prospects, vol. 5, pp. 232—245.

7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2026), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 05 January 2026).

8. Redko, K.Yu., and Tkachenko, I.O. (2022), "Analysis of the state of international trade of Ukraine in conditions of full-scale invasion", Bulletin of the Kherson National Technical University, vol. 2, pp. 215—222.

9. Shamborovsky, G.O. (2024), "Current state and prospects for the development of foreign trade of Ukraine", Agrosvit, vol. 9, pp. 28—35.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2025 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292